

Lapsiasiavaltuutetun toimintasuunnitelma vuodelle 2020 – Maapallon tulevaisuus ja lasten oikeudet

Sisällysluettelo

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät.....	3
Vuoden 2020 painopistealue: Maapallon tulevaisuus lapsen oikeuksien näkökulmasta	4
Lapsiasiavaltuutetun 15. toimintavuosi	5
Lapsiasiavaltuutetun toimisto täyttää viisitoista vuotta syyskuussa 2020. Merkkivuoden kunniaksi syyskuussa 2020 järjestetään Jyväskylässä tilaisuus, jonka suunnittelu aloitetaan alkuvuodesta.	5
Arvioi lapsen oikeuksien toteutumista.....	5
Lausunnot	5
Aloitteet ja kannanotot	5
Vuosikirja ja toimintasuunnitelma	5
Eduskuntakertomus.....	6
YK:n lapsen oikeuksien komitealle annettava määräaikaisraportti	6
Seuraa, tuottaa ja välittää tietoa lapsen oikeuksista	6
Viestintä lapsiasiavaltuutetun toiminnassa.....	6
Lapsibarometri.....	6
Nuoret neuvonantajat.....	7
Asiantuntijaluokat	7
Tutkimukset ja selvitykset	8
Pyöreän pöydän keskustelut	8
Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit	8
Luennot ja lapsen oikeuksien sopimukseen liittyvä koulutus	8
Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit	9
Kansalaisyhteydenotot	9
Verkostoi ja rakentaa yhteyksiä eri toimijoiden välille	9
Lapsiasianeuvottelukunta.....	9
Sidosryhmätyö.....	10
Kansainväliset yhteydet.....	10
Lapsen oikeuksien viikko	10
Vierailut	10
Huolehtii henkilöstön hyvinvoinnista.....	11
Henkilöstö.....	11
Henkilöstön hyvinvointi.....	11
Talous.....	11

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät

Lapsiasiavaltuutettu varmistaa, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Valtuutettu arvioi ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja tuo lasten oikeuksien näkökulmaa päätöksentekoon ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lapsiasiavaltuutettu rakentaa lapsille hyvää ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Työn perustana on YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991).

Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton valtion viranomainen, jota ohjaa laki lapsiasiavaltuutetusta (1221/2004) sekä valtioneuvoston asetus lapsiasiavaltuutetusta (274/2005). Valtuutettu toimii hallinnollisesti oikeusministeriön yhteydessä. Lapsiasiavaltuutetun toimistossa työskentelee lakimies, erikoistutkija, ylitarkastaja ja hallinnollinen avustaja, jotka edistävät lasten oikeuksia yhdessä valtuutetun kanssa.

Lapsiasiavaltuutetulle on laissa määritelty seuraavat tehtävät:

- Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen seuranta.
- Päätöksentekijöihin vaikuttaminen lapsinäkökulmasta.
- Yhteydenpito lapsiin ja nuoriin ja heiltä saadun tiedon välittäminen päätöksentekijöille.
- Lapsia koskevan tiedon välittäminen lasten parissa työskenteleville, viranomaisille ja muulle väestölle.
- Yhteistyön kehittäminen lapsipolitiikan toimijoiden välille.
- YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumisen edistäminen.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävä on edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista yleisellä yhteiskunnallisella tasolla. Valtuutetulla ei ole toimivaltaa yksittäisten lasten tai perheiden asioissa. Valtuutettu ei voi ottaa niihin kantaa, eikä voi muuttaa muiden viranomaisten päätöksiä. Yksittäisten ilmiöiden pohjalta valtuutettu voi kuitenkin nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon lasten oikeuksien kannalta tärkeitä asioita, jotka muuten jäisivät vaille huomiota. Lapsiasiavaltuutettu vaikuttaa muun muassa tekemällä aloitteita ja antamalla lausuntoja sekä osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun. Valtuutettu arvioi valtionhallinnossa vireillä olevia hankkeita lapsen oikeuksien näkökulmasta ja tekee aloitteita tarpeellisten muutosten käynnistämiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu rakentaa yhteyksiä eri toimijoiden välille verkostotapaamisten, erilaisten keskustelutilaisuuksien ja tapahtumien avulla. Yhteistyökumppaneita ovat muut viranomaiset, kunnat, maakunnat, tutkijat, järjestöt, uskonnolliset yhteisöt, yritykset sekä muut lapsipolitiikan toimijat ja alan asiantuntijat. Lapsiasiavaltuutetun tukena toimii lapsiasianeuvottelukunta, johon nimitetään jäseniä eri sidosryhmistä.

Tärkeänä lähtökohtana lapsiasiavaltuutetun vaikuttamistyössä ovat lasten kokemukset ja mielipiteet, joita valtuutetun toimisto selvittää esimerkiksi nuorten neuvonantajien ja lapsibarometrin avulla. Lapsiasiavaltuutettu raportoi vuosittain valtioneuvostolle ja neljän vuoden välein Suomen eduskunnalle lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisesta. Vuosikirjassa kerrotaan lapsiasiavaltuutetun toimiston toiminnasta, lapsen oikeuksien toteutumisesta, lasten hyvinvoinnin kehityksestä ja

lainsäädännössä havaituista puutteista. Lisäksi valtuutettu raportoi YK:n lapsen oikeuksien komitealle valtion määräajoin tapahtuvan raportoinnin yhteydessä

Lapsiasiavaltuutettu julkaisee erilaisia selvityksiä ja kannanottoja. Lapsiasiavaltuutettu vieraillee lasten ja nuorten sekä heidän kanssaan työskentelevien luona ja tapaa lasten oikeuksien edistämisestä kiinnostuneita toimijoita.

Lapsiasiavaltuutettu julkaisee vuosittain toimintasuunnitelman (laki lapsiasiavaltuutetusta 4 §). Tässä toimintasuunnitelmassa kuvataan ensin vuoden 2020 painopistealue, jonka laatimisessa on hyödynnetty Sitran tulevaisuusbarometrin ja megatrendityön tuloksia, lapsistrategian perustana toimivaa Lapsen aika -raporttia, valtioneuvoston julkaisemaa ministeriöiden kansliapäälliköiden Mahdollisuudet Suomelle -raporttia, oikeusministeriön hallinnonalan toimintaympäristöanalyysia sekä lapsiasiavaltuutetun toimistossa vuosien varrella tehtyjä havaintoja. Lapsiasiavaltuutetun työ on tässä toimintasuunnitelmassa jaoteltu kolmeen kokonaisuuteen. Lapsiasiavaltuutettu 1. arvioi lapsen oikeuksien toteutumista; 2. seuraa, tuottaa ja välittää tietoa lapsen oikeuksista ja 3. verkostoi ja rakentaa yhteyksiä eri toimijoiden välille.

Vuoden 2020 painopistealue: Maapallon tulevaisuus lapsen oikeuksien näkökulmasta

Lapsilla on oikeus henkiinjäämiseen ja kehitykseen sekä pilaantumattomaan ympäristöön. Ilman elinkelpoista ympäristöä ihmisyyden menettäminen on merkityksensä. Maapallon kantokyvyn rajat ovat puhuttaneet 1970-luvulta alkaen ja 2000-luvulla tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja luonnonvarojen kriittisestä tilasta on lisääntynyt. Syksyllä 2018 ensimmäisen kerran julkaistu IPCC-ilmastopaneelin raportti, ja sitä seuranneet kaksi jatkoraporttia, ovat korostaneet kiireellisten toimenpiteiden välttämättömyyttä. Maailmanpolitiikassa ilmastonmuutoksen edellyttämät politiikkatoimet ovat kuitenkin olleet erimielisyyksien kohteena.

Samaan aikaan lasten ja nuorten kokema pelko ja epävarmuus ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen seurauksista on dramaattisesti lisääntynyt. Nuorisobarometrissa (2018) pelkoa ja epävarmuutta kokevien 15–29-vuotiaiden nuorten osuus oli kasvanut noin kolmanneksesta 65 prosenttiin. Nuorten ahdistus ja huoli ilmastonmuutoksesta on näkynyt avuntarpeen lisääntymisenä myös palvelujärjestelmässä.

Ilmastonmuutos on herättänyt kysymyksiä yksittäisten ihmisten ja kansakuntien mahdollisuuksista ratkaista asiaa. Suomi on sitoutunut etenemään kohti nettonollapäästöjä kaikilla sektoreilla ja toimialoilla, mutta politiikkatoimet antavat yhä odottaa itseään. (Mahdollisuudet Suomelle 2019.) Lapset ja nuoret ovat kokeneet turhautumista aikuisten kyvyttömyydestä tarttua asiaan, joka koskettaa ennen kaikkea heidän elinmahdollisuuksiaan. Talvella 2019 ruotsalainen nuori Greta Thunberg aloitti #Fridaysforfuture -liikkeen, jonka koululakot levisivät kymmeniin maihin ja satoihin kouluihin myös Suomessa. Kaikkialla tätä nuorten aktiivisuutta ei ole haluttu hyväksyä, vaan nuorten poliittinen aktiivisuus on kyseenalaistettu.

Lasten ja nuorten huoli ilmastonmuutoksesta on otettava vakavasti ja heidät on hyväksyttävä mukaan ilmastopolitiikan suunnitteluun ja vaikuttamiseen. Lapsiasiavaltuutettu kerää lapsilta ja nuorilta kokemustietoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista omaan arkeen sekä ajatuksia vaikuttamisen kanavista. Aiheesta järjestetään pyöreän pöydän keskustelu eri alojen asiantuntijoille. Selvitystyössä saadut tulokset raportoidaan erillisselvityksessä ja välitetään päätöksentekijöille lukuisissa yhteyksissä. Lapsiasiavaltuutettu vaikuttaa ilmastopolitiikkaan muistuttamalla lapsivaikutusten arvioinnista elinkeinopolitiikan uudistamista, verotusratkaisuja ja investointeja koskevien ratkaisujen yhteydessä.

Vuoden 2020 toiminnan tavoitteena on, että lasten ja nuorten huoli ilmastonmuutoksesta otetaan vakavasti ja heidät otetaan mukaan ilmastopoliittiseen päätöksentekoon. Maapallon tulevaisuuden näkökulma läpäisee valtuutetun työtä koko toimintavuoden ajan, minkä lisäksi julkaistaan valtuutetun toimittama tutkijoiden ja asiantuntijoiden puheenvuoroista koostuva teos ilmastonmuutoksesta, maapallon tulevaisuudesta ja lasten oikeuksista. Teoksessa hyödynnetään myös vuositeeman puitteissa järjestettävien Nuoret neuvonantajat -tapaamisten sekä asiantuntijoista koostuvan Pyöreän pöydän keskustelun antia. Keväällä 2020 osallistutaan Tampereen nuorten vaikuttajapäivään lapsiasiamies Tiia Heinäsuon kutsusta, minkä lisäksi valtuutettu on jäsenenä Jyväskylän yliopiston School of Resource Wisdom -verkoston yhteiskunnallisen vaikuttamisen neuvostossa, jonka puheenjohtajana toimii ministeri Pekka Haavisto. Kesällä 2020 valtuutettu osallistuu ilmastopaneeliin Jyväskylän kesä 2020 -tapahtumassa sekä Suomi Areena 2020 -tilaisuuteen, jossa teemana on kestävä kehitys ja luovuus lapsuudessa. Lisäksi valtuutettu huomioi kestävä kehityksen omassa työssään. Toimistossa mm. suositaan etäyhteyksiä tapaamisten sijaan, käytetään ympäristöä vähän kuormittavia liikkumismuotoja ja vähennetään kokoustarjoiluista syntyvää ruokahävikkiä.

Lapsiasiavaltuutetun 15. toimintavuosi

Lapsiasiavaltuutetun toimisto täyttää viisitoista vuotta syyskuussa 2020. Merkkivuoden kunniaksi syyskuussa 2020 järjestetään Jyväskylässä tilaisuus, jonka suunnittelu aloitetaan alkuvuodesta.

Arvioi lapsen oikeuksien toteutumista

Tehtävässään lapsiasiavaltuutetun tulee arvioida lapsen edun ja oikeuksien toteutumista, seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Lapsiasiavaltuutetun tulee aloittein, neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa lasta koskevissa asioissa ja edistää lapsen edun toteutumista yhteiskunnassa. (Laki lapsiasiavaltuutetusta 2 §.)

Lausunnot

Lausuntojen laatiminen keskeisimmistä hallituksen esityksistä, viranomaismuistioista ja -selvityksistä on olennainen osa valtuutetun arviointitehtävää. Toimisto seuraa hallituksen säädösvalmistelua ja lausuu tarvittaessa myös hallituksen esityksistä, joista siltä ei ole pyydetty lausuntoa. Valtuutettu panostaa lausuntojen laatuun ja tutkimusperustaisuuteen ja lausuntojen vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla niiden vaikutusta hallituksen esityksiin ja eduskunnan päätöksiin.

Aloitteet ja kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu seuraa lapsiin ja nuoriin liittyvää päätöksentekoa, yhteiskunnallista keskustelua ja kansalaisyhteiskunnasta nousevia ilmiöitä. Valtuutetulla on tärkeä rooli ihmisoikeusongelmien havaitsemisessa ja esiin nostamisessa. Tarvittaessa lapsiasiavaltuutettu tekee eri tahoille aloitteita, joilla kiinnitetään toimijoiden huomiota lapsen oikeuksien edistämiseen tai pyritään edistämään muutosta. Lapsiasiavaltuutettu tekee kannanottoja ajankohtaisista lapsia koskevista aiheista lasten hyvinvointiin ja oikeuksiin liittyen – tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Aloitteiden ja kannanottojen vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla toteutunutta muutosta esitetyissä asioissa.

Vuosikirja ja toimintasuunnitelma

Lapsiasiavaltuutettu antaa vuosittain valtioneuvostolle kertomuksen toimialaltaan. Vuosikirja sisältää arvion lasten oikeuksien toteutumisesta ja lasten hyvinvoinnin ja elinolojen kehityksestä sekä lainsäädännössä havaituista puutteista. Vuosikirja luovutetaan valtioneuvostolle maaliskuun loppuun

mennessä ja sen laatii toimiston ylitarkastaja yhteistyössä valtuutetun kanssa. Vuosittaisessa toimintasuunnitelmassa (tämä asiakirja) kuvataan kunkin vuoden painopistealueet ja niiden liittyminen eri hallinnonalojen toimintaan.

Eduskuntakertomus

Lapsiasiavaltuutettu antaa kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen toimialaltaan. Eduskuntakertomus julkaistiin viimeksi vuonna 2018. Vuoden 2022 eduskuntakertomuksen suunnittelu aloitetaan vuonna 2020. Kertomuksessa luodaan katsaus lasten hyvinvointiin ja ajankohtaisiin ilmiöihin sekä Suomen lainsäädännön yhteensopivuuteen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen kanssa.

YK:n lapsen oikeuksien komitealle annettava määräaikaisraportti

Suomen valtio luovutti YK:n lapsen oikeuksien komitealle YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa edellytetyn määräaikaisraportin heinäkuussa 2019. Lapsiasiavaltuutettu valmistelee YK:n lapsen oikeuksien komitealle nk. rinnakkaisraportin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanosta Suomessa. Rinnakkaisraportin vaikuttavuutta arvioidaan tarkastelemalla YK:n lapsen oikeuksien komitean antamia johtopäätöksiä Suomen valtiolle. Rinnakkaisraportin valmistelu aloitetaan keväällä 2020.

Seuraa, tuottaa ja välittää tietoa lapsen oikeuksista

Tehtävässään lapsiasiavaltuutetun tulee seurata lasten ja nuorten elinolosuhteita. Lapsiasiavaltuutetun tulee aloittein, neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa lasta koskevissa asioissa ja edistää lapsen edun toteutumista yhteiskunnassa. Lapsiasiavaltuutetun tulee pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon sekä välittää lapsia koskevaa tietoa lapsille, lasten parissa työskenteleville, viranomaisille sekä muulle väestölle. (Laki lapsiasiavaltuutetusta 2 §.)

Viestintä lapsiasiavaltuutetun toiminnassa

Lapsiasiavaltuutetun toimiston viestintää vahvistetaan viestintäsuunnittelijalla, jonka tehtäväksi tulee www-sivu-uudistuksen koordinointi, toimiston viestintästrategian laatiminen ja toimiston päivittäisviestinnän suunnittelu sekä ohjaaminen. Valtuutetun verkkosivut muutetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2102/2016) julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saatavuudesta mukaiseksi porrastettuun määräaikaan eli syyskuuhun 2020 mennessä. Vuoden 2020 aikana päätetään niin ikään Lasten sivut -verkkosivujen jatkosta ja pyritään saamaan aikaan toimivampi konsepti lapsen oikeuksista viestimiselle lapsille ja nuorille. Tämän tehtävän edistämiseksi lapsiasiavaltuutettu toimii aktiivisesti kansallisen lapsen oikeuksien viestintäverkoston kanssa ja osallistuu verkoston viestintästrategian suunnitteluun. Kansallista lapsen oikeuksien viestintäverkostoa on koordinoanut Lastensuojelun Keskusliitto. Vuonna 2020 pyritään lopulta selkiyttämään viestintäverkoston rahoitusrakenne yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Lisäksi vuonna 2020 valmistellaan kansallinen lapsen oikeuksien viestintästrategia, sillä nykyinen strategia on kymmenen vuotta vanha.

Lapsibarometri

Lapsibarometri on lapsiasiavaltuutetun keskeinen työkalu lasten kokemusten kartoittamiseksi. Se perustuu 6-vuotiaiden lasten survey-muotoiselle haastattelututkimukselle ja on lajissaan ainutkertainen koko maailmassa. Kaksi kertaa kerätyssä lapsibarometrissa on selvitetty lasten kokemuksia luottamuksesta (2016) sekä testattu kahta metodologiaa – puhelin- ja käyntihaastattelua (2018). Vuonna 2020 lapsibarometri käsittelee lasten käsitystä hyvästä elämästä ja maapallon tulevaisuudesta tai ilmastonmuutoksesta.

Kyselylomake suunnitellaan yhdessä esikouluikäisten lasten kanssa. Kysely toteutetaan valtuutetun toimiston tähän tehtävään kouluttamien tiedonkeruuyrityksen työntekijöiden toimesta puhelinhaastatteluin noin 400 iältään 6-vuotiaalle lapselle ja lapsibarometri julkaistaan lapsen oikeuksien viikolla marraskuussa 2020. Lapsibarometrin vaikuttavuutta arvioidaan tulosten käytettävyyden ja näkyvyyden perusteella.

Nuoret neuvonantajat

Nuoret neuvonantajat ovat toimineet lapsiasiavaltuutetun tukena jo vuosia. Työmenetelmän muoto on muuttunut vuosien varrella ja muodostunut viime vuosina tiedonkeruumenetelmäksi, jossa lasten pariin hakeudutaan selvittämään kulloinkin tarkastelun ja mielenkiinnon kohteena olevaa aihetta. Nuoret Neuvonantajat -toimintamallia jatketaan samaan tapaan, eli tapaamalla erilaisia lasten ja nuorten ryhmiä vuosittain. Vuosittain tapaamisia voi olla 4-6 kappaletta. Tapaamisten pääfokus pysyy samana eli tarkoituksena on tapaamisissa kuunnella lapsia ja nuoria, heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään. Tarvittaessa kuullaan sidosryhmiä siitä, mitä lapsiryhmiä lapsiasiavaltuutetun olisi syytä tavata. Vuosittain järjestetään ainakin yksi alle kouluikäisten lasten tapaaminen.

Vuoden 2020 teemaan liittyen on jo syksyllä 2019 järjestetty lasten tapaamisia. Tapaamisten on ollut maapallon tulevaisuus ja lasten kokemukset vallitsevasta yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, ilmastoon liittyvistä huolista, epävarmuuksista ja toiveista. Vuonna 2020 lasten tapaamisia järjestetään ennakoiden seuraavan vuoden yhdenvertaisuus-teemaa. Tarvittaessa voidaan järjestää tapaamisia myös yksittäisistä, mutta ajankohtaisista tai muuten tärkeiksi havaituista aiheista. Nuorten neuvonantajien tapaamiset toteutetaan laadullisina ryhmähaastattelututkimuksina, jotka suunnitellaan tarkasti tutkimusetiikkaa noudattaen. Pääperiaatteena tapaamisissa on, että lapset ja nuoret kertovat elämästään ja aikuiset kuuntelevat ja kirjaavat asioita ylös.

Nuoret neuvonantajat -tapaamisten sisältöjä hyödynnetään toimiston kaikissa julkaisuissa ja etenkin lausunnoissa ja selvityksissä. Siksi kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota siihen, että keskustelut tallennetaan ja aineisto analysoidaan huolellisesti. Tapaamisesta laaditut muistiot toimitetaan osallistujien arvioitaviksi, minkä jälkeen ne julkaistaan. Tarvittaessa saman lapsiryhmän kanssa järjestetään seurantatapaamisia. Toiminnan vaikuttavuutta arvioidaan tiedon käytettävyyden, näkyvyyden ja nuorten oman arvion perusteella.

Asiantuntijaluokat

Uutena toimintamallina vuodesta 2020 alkaen osa lapsiasianeuvottelukunnan työryhmistä koostuu lapsista ja nuorista. Näitä ryhmiä kutsutaan asiantuntijaluokiksi. Tarkoituksena on saada mukaan muitakin kuin vaikuttamistoimintaan osallistuvia lapsia. Siksi toiminta kohdistetaan ensisijaisesti kouluihin.

Asiantuntijaluokkien toimikauden pituus on 1,5 vuotta eli kolme lukukautta.

Luokkien tärkeimpänä tehtävänä on kertoa näkemyksiään ja kokemuksiaan lapsiasiavaltuutetulle, jonka toimesta ne välittyvät päättäjille. Vastaavasti päättäjät voivat valtuutetun välityksellä kysyä luokilta mielipiteitä erilaisiin lapsia ja nuoria koskettaviin asioihin. Asiantuntijaluokat toimivat siis neuvonantajina niin lapsiasiavaltuutetulle kuin päättäjille. Lisäksi luokat voivat auttaa lapsiasiavaltuutettua kehittämään omaa toimintaansa. Asiantuntijaluokat valitaan eri puolilta Suomea maakuntakohtaisen satunnaisotannon perusteella. Valinta tehdään siten, että edustetuksi tulevat niin erityisoppilaat kuin ala- ja yläkoulut. Asiantuntijaluokkatoiminta käynnistetään vuonna 2020 ja se on osa toimiston jatkuvaa toimintaa. Sen vaikuttavuutta arvioidaan lasten näkemysten välittymisen ja hyödynnettävyyden sekä lasten ja päättäjien kokemusten perusteella.

Tutkimukset ja selvitykset

Lapsiasiavaltuutettu julkaisee vuosittain tutkimuspainotteisia selvityksiä vuoden painopistealueeseen ja muihin tarpeellisiin aiheisiin liittyen. Selvitykset kokoavat yhteen lapsia koskevaa tutkimustietoa tiettyihin teemoihin liittyen, tuottavat uutta tietoa lasten näkökulmasta ja toimivat siten lasten hyvinvoinnin seurantavälineenä. Selvityksissä voidaan syventää tietoa jostakin ilmiöstä tai epäkohdasta lasten tai nuorten elämässä. Olennaista on tuoda esille lasten ja nuorten kokemuksia tai mielipiteitä jostakin sellaisesta asiasta tai ilmiöstä, josta ei ole riittävästi aiempaa tutkimusta. Selvitys voi samalla antaa sysäyksen laajemman tutkimuksen toteuttamiselle, mikäli sellainen todetaan tarpeelliseksi. Selvityksiä toteutetaan itse ja yhteistyössä sidosryhmien ja tutkijoiden kanssa.

Vuonna 2020 julkaistaan selvitys maapallon tulevaisuudesta, ilmastonmuutoksesta ja lasten oikeuksista. Selvitys koostuu tutkimuskatsauksesta, kolmen Nuoret neuvonantajat -tapaamisen aineistosta, Pyöreän pöydän keskustelun sisällöistä, lapsibarometrin kysymyksistä ja tutkijoiden artikkeleista. Tutkijoilta on pyydetty kirjoitusehdotuksia avoimella kirjoittajakutsulla lokakuussa 2019. Teos julkaistaan elokuussa 2020 ja sen vaikuttavuutta arvioidaan palautteen, käytettävyyden ja näkyvyyden perusteella.

Pyöreän pöydän keskustelut

Pyöreän pöydän keskusteluja järjestetään ajankohtaisista aiheista, joissa tarvitaan uusia näkökulmia, asiantuntijatieta ja eri toimijoiden kohtaamista. Keskustelut ovat kutsutilaisuuksia, joihin pyritään saamaan monipuolisesti eri toimijoita – niin ilmiön keskellä eläviä, sen parissa työskenteleviä kuin tutkijoita ja muita asiantuntijoita. Lapsiasiavaltuutettu toimii keskusteluissa itsenäisenä, riippumattomana ja puolueettomana koollekutsujana. Keskustelusta laaditaan muistio, joka välitetään osanottajille, julkaistaan lapsiasiavaltuutetun kotisivuilla ja hyödynnetään toimiston vaikuttamistyössä. Valtuutetun työssä seurataan keskustelun vaikutuksia ja järjestetään tarvittaessa seurantakeskustelu, joskin varsinainen jatkotyöskentely on yleensä keskustelun eri osapuolten tehtävä. Vuonna 2020 Pyöreän pöydän aiheet liittyvät vuoden painopistealueeseen – maailman tulevaisuuteen, ilmastonmuutokseen, lapsiin ja nuoriin.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit

Vuoden aikana jatketaan YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttien suomentamista. Yleiskommentit tarkastelevat ja syventävät lapsen oikeuksien sopimuksen määräyksiä ja antavat täytäntöönpano-ohjeita. Tietoa yleiskommenttien sisällöistä välitetään sidosryhmille ja laajalle yleisölle. Vuonna 2020 käännetään juuri valmistunut yleiskommentti nro 24 lasten oikeuksista oikeusjärjestelmässä (*On children's rights in the child justice system*), joka korvaa yleiskommentin nro 10. Käännöstoiminnan vaikuttavuutta edistetään viittaamalla yleiskommenttien olemassaoloon ja sisältöön lausunnoissa, aloitteissa, kannanotoissa ja eri tilaisuuksissa sekä seuraamalla niiden esiintyvyyttä päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Luennot ja lapsen oikeuksien sopimukseen liittyvä koulutus

Lapsiasiavaltuutetun lakisääteisenä tehtävänä on neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa. Lapsiasiavaltuutettua kutsutaan usein puhujaksi erilaisiin tilaisuuksiin. Tilaisuuksien painoarvoa harkitaan tarkasti ja tilaisuuksissa pidettävien puheenvuorojen yhteydessä vaalitaan koulutuksellista näkökulmaa. Jokaisen puheenvuoron yhteydessä välitetään tietoa lapsen oikeuksista, YK:n lapsen oikeuksien komitean työstä ja esimerkiksi yleiskommenttien sisällöistä, lasten hyvinvoinnin tilasta, hyvinvoinnin seurantavälineistä (esim. lasten hyvinvoinnin kansallisista indikaattoreista) ja annetaan ajatuksia olosuhteiden korjaamiseen. Esityksistä pyritään laatimaan kirjoitetut puheet ja/tai diat, jotka tallennetaan jatkokäyttöä varten.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto järjestää vuosittain koulutuspäivän keskushallinnon viranomaisille ja muille kohderyhmille lapsen oikeuksien sopimuksesta ja sen toimeenpanosta. Vuonna 2020 koulutus järjestetään uusille kansanedustajille. Vuonna 2020 myös koulutusyhteistyötä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa edistetään. Luentoja ja koulutusten vaikuttavuutta arvioidaan saadun palautteen perusteella.

Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit

Lapsiasiavaltuutetun toimisto on aiemmin ollut aktiivisesti kehittämässä lasten hyvinvoinnin kansallisia indikaattoreita, joita on kerätty Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANetiin. Indikaattoreita hyödynnetään toimiston työssä, lausunnoissa, kannanotoissa, aloitteissa, esityksissä, koulutuksessa ja selvityksissä. Lisäksi eri koulutustilaisuuksissa ja vierailuilla tuodaan esille lapsia ja nuoria koskevaa tutkimustietoa ja sitä, mistä tutkimustietoa saa. Toimistossa seurataan aktiivisesti ajankohtaista lapsia ja nuoria koskevaa tutkimusta ja työajan puitteissa pyritään järjestämään tälle tehtävälle aikaa. Vuonna 2020 osallistutaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, ITLA:n sekä muiden toimijoiden työryhmiin, joissa kehitetään indikaattoreita ja lapsia koskevan tutkimustiedon hyödyntämisen tapoja.

Kansalaisyhteydenotot

Lapsiasiavaltuutettu saa vuosittain arviolta 700–800 kansalaisyhteydenottoa monista lapsia koskevista asioista. Lapsiasiavaltuutetulla ei lain mukaan ole toimivaltaa ottaa kantaa yksittäisten lasten ja perheiden asioihin tai puuttua muiden viranomaisten toimintaan yksittäisasioiden osalta. Hallintolain mukaisesti lapsiasiavaltuutetun toimisto tarvittaessa ohjaa yhteydenottajat oikean viranomaistahon puoleen. Toimisto tilastoi kansalaisyhteydenotot yleisellä tasolla ja hyödyntää näistä saatavia näkökulmia omassa työssään sekä viranomaisyhteistyössä.

Verkostoi ja rakentaa yhteyksiä eri toimijoiden välille

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on kehittää yhteistyömuotoja eri toimijoiden välille (Laki lapsiasiavaltuutetusta 2 §).

Lapsiasianeuvottelukunta

Lapsiasianeuvottelukunnasta säädetään lapsiasiavaltuutetusta annetusta laissa (1221/2014) ja sitä koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (274/2005). Lain 4 §:n mukaan neuvottelukunnan tehtävänä on toimia lapsiasiavaltuutetun apuna lasten aseman ja oikeuksien sekä niitä koskevien viranomaisten yhteistyön edistämistä varten. Asetuksen 5 §:n mukaan valtioneuvosto asettaa neuvottelukunnan lapsiasiavaltuutetun ehdotuksesta enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja enintään 14 muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii lapsiasiavaltuutettu ja varapuheenjohtajana erikoistutkija. Neuvottelukunnassa tulee olla edustettuna eri hallinnonalojen asiantuntemus, alue- ja paikallistason asiantuntemus sekä neuvottelukunnan toimialaan liittyvien järjestöjen ja muiden vastaavien tahojen asiantuntemus. Asetuksen 6 §:n mukaan neuvottelukunnan tehtävänä on lapsiasiavaltuutetun apuna tehdä ehdotuksia ja antaa lausuntoja lasten aseman ja oikeuksien edistämisestä; edistää kansallisten ja kansainvälisten eri toimijoiden välistä yhteistyötä lasten asemaan ja oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä; seurata ja arvioida kansallista ja kansainvälistä kehitystä lasta koskevissa asioissa; toimia lasten aseman vahvistamiseksi yhteiskunnassa sekä vaikuttaa siihen, että asenteita yhteiskunnassa kehitetään lapsimyönteisemmiksi ja että edistetään tietojen saamista lasten asemasta ja oikeuksista; hoitaa muita

mahdollisia toimialaansa kuuluvia asioita, jotka lapsiasiavaltuutettu tuo sen käsiteltäväksi. Asetuksen 7 §:n mukaan neuvottelukunta voi asettaa selvitys- ja työryhmiä sekä kuulla asiantuntijoita.

Uusi lapsiasianeuvottelukunta toimii ajalla 1.11.2019 – 31.10.2024. Vuonna 2020 neuvottelukunnalle laaditaan oma toimintastrategia, jonka puitteissa päätetään selvitys- ja työryhmistä sekä kutsuttavista asiantuntijoista. Tavoitteena on, että edellä mainitut asiantuntijaluokat toimivat myös lapsiasianeuvottelukunnan neuvonantajina. Lapsiasianeuvottelukunta kokoontuu tavallisesti neljä kertaa vuodessa.

Sidosryhmätyö

Lapsiasiavaltuutettu tekee jatkuvaa yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa heitä tapaamalla ja erilaisiin tilaisuuksiin osallistumalla. Myös pitkäjänteinen osallistuminen erilaisiin strategisesti merkittäviin komiteoihin, työryhmiin ja ohjausryhmiin on tärkeä osa lapsiasiavaltuutetun toimiston työtä. Vuonna 2020 vahvistetaan yhteistyötä erityisesti kansallisten toimijoiden, kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun ja eduskunnan alaisen Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön ITLA:n kanssa. Vuoden 2020 painopistealuetta maapallon tulevaisuus, ilmastonmuutos ja lapset tukee jäsenyys Jyväskylän yliopiston School of Resource Wisdom -verkoston yhteiskunnallisen vaikuttamisen neuvostossa, osallistuminen ilmastopaneeliin Jyväskylän kesä 2020 -tapahtumassa sekä Suomi Areena 2020 -tilaisuus.

Kansainväliset yhteydet

Lapsiasiavaltuutettu tekee kansainvälistä yhteistyötä. Vuonna 2020 edistetään erityisesti pohjoismaista yhteistyötä Ahvenanmaan, Ruotsin, Norjan, Islannin, ja Tanskan, Färsaarten sekä Grönlannin lapsiasiavaltuutettujen kanssa. Seuraavan pohjoismaisen kokouksen järjestelyistä vastaa Suomi ja kokous pidetään 20–24.4.2020 Maarianhaminassa yhteistyössä Ahvenanmaan ihmisoikeusvaltuutetun kanssa. Lapsiasiavaltuutetun toimisto jatkaa jäsenyyttä *European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)* -verkostossa. Verkosto järjestää konferenssin ja vuosikokouksen syksyllä sekä vuosikokousta ja konferenssia alustavan seminaarin keväisin.

Vuonna 2020 lapsiasiavaltuutetun toimisto valmistelee rinnakkaisraportin YK:n lapsen oikeuksien komitealle Suomen lapsen oikeuksien sopimusta koskevaan maaraporttiin, joka lähetettiin komitealle heinäkuussa 2019. Lisäksi lapsiasiavaltuutetun toimisto seuraa lapsen oikeuksien komitean työtä, kääntää sen julkaisemat yleiskommentit suomeksi sekä osallistuu komitean järjestämään ajankohtaispäivään. Lapsiasiavaltuutetun toimisto seuraa lisäksi Euroopan Neuvoston lapsen oikeuksien strategian edistymistä ja Euroopan komission lapsen oikeuksien koordinaattorin työtä.

Lapsen oikeuksien viikko

Lapsen oikeuksien sopimus annettiin 20.11.1989 ja ajankohta on vakiintunut lapsen oikeuksista muistuttavien tilaisuuksien ja tapahtumien teemaviikoksi. Lapsiasiavaltuutettu osallistuu viikon tapahtumiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja toimii mahdollisuuksien mukaan yhtenä järjestäjänä lasten ”vallankaappaustilaisuudessa” yhdessä ITLA:n ja Lastensuojelun Keskusliiton kanssa lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2020.

Vierailut

Lapsiasiavaltuutettu vierailee kutsusta eri kunnissa, kouluissa, päiväkodeissa ja muissa organisaatioissa kohdatakse lapsia ja nuoria heidän arjessaan. Lapsiasiavaltuutetulla on oikeus saada muilta viranomaisilta maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeellisia tietoja, jollei salassapitosäännöksistä muuta johdu. Vierailujen yhteydessä kerrotaan lapsen oikeuksista, kerätään tietoa lasten kokemuksista ja mielipiteistä sekä havaintoja ammattilaisten tai vanhempien näkemyksistä, joita voidaan hyödyntää

toimiston lakisääteisessä työssä kuten lausunnoissa, aloitteissa, kannanotoissa ja selvityksissä. Lapsiasiavaltuutetun vierailut eivät ole tarkastuskäyntejä.

Huolehtii henkilöstön hyvinvoinnista

Henkilöstö

Lapsiasiavaltuutetun toimistossa työskentelee lapsiasiavaltuutetun lisäksi hallinnollinen avustaja, lakimies, erikoistutkija ja ylitarkastaja (5 htv). Vuonna 2020 toimistossa työskentelee määräaikainen viestintäsuunnittelija, jonka tehtävä pyritään vakinaistamaan. Lisäksi anotaan avattavaksi uutta ylitarkastajan virkaa pitkään sijaisuuksien varassa hoidetun ylitarkastajan viran rinnalle. Tavoitteena on, että vuoden 2020 henkilöstöön kuuluisi seitsemän (7) vakinaista henkilöä. Toimisto ottaa vuosittain 1 – 2 korkeakouluharjoittelijaa.

Henkilöstön hyvinvointi

Lapsiasiavaltuutetun toimiston työsuojeluohjelma on hyväksytty 16.10.2019 ja toimistoon on nimitetty työsuojeluvaltuutettu. Toimintavuonna järjestetään ensiapukoulutusta. Lisäksi toimistossa on laadittu toimintaohjeet häirinnän ja epäasiallisen käyttäytymisen varalle. Viisivuotisstrategiassa tavoitteena on, että lapsiasiavaltuutetun toimiston henkilöstöllä on hyvä henkinen, fyysinen, eettinen ja sosiaalinen toimintakyky, osaamisen kehittäminen on jatkuvaa, työnjako on selkeä ja tarkoituksenmukainen, työyhteisö on turvallinen ja tukeva ja osallisuus on vahvaa. Tavoitteiden saavuttamiseksi vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja keskinäistä luottamusta ja luodaan yhdessä virkistytymisen ja yhteisöllisyyden vahvistamisen tapoja. Jokaisen työntekijän annetaan vaikuttaa työnsä sisältöihin ja yhteisiin asioihin. Toimistossa edistetään joustavasti työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Työntekijöiden osaamista vahvistetaan jakamalla tietotaitoa sisäisesti ja ulkoisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Lisäksi tuetaan jatkuvaa oppimista ja kannustetaan lisäkoulutukseen erilliskorvauksen avulla. Henkilöstön hyvinvointia ja johdon onnistumista seurataan CAF- ja VMBaro-kyselyn avulla, ja lisäksi kannustetaan jatkuvaan vuoropuheluun esimiehen kanssa. Toimistossa hyödynnetään työterveyshuollon palveluita ja käytetään tarvittaessa työnohjausta. Toimiston työterveyshuolto on kilpailutettu syksyllä 2019 ja toimittaja varmistuu 1.1.2020.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto sijaitsee Jyväskylässä osoitteessa Vapaudenkatu 58 A. Syksyllä 2020 lapsiasiavaltuutetun toimisto avaa sivutoimipisteen Helsinkiin.

Talous

Palkat eli henkilöstökulut + sotu	395 700
Muut toimintamenot	212 600
Vuokrat	48 400
Yhteensä	656 700 €